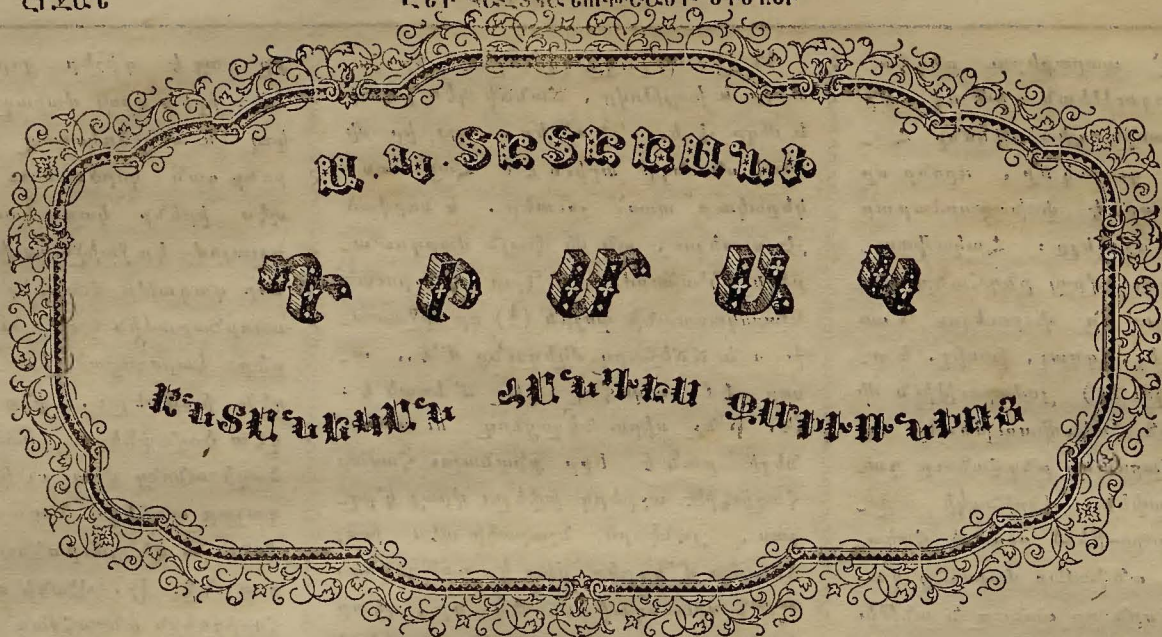

ՉՄԻՌՈՒՆԱ 15 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1869

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ

ԳԻՆ 3. 50 ՂԸ ՀԱՏԸ ՈՂԸ

ԴԻՄԱԿԻՆ գինը 2 արծաթ մեծիտ է վեց
ամսուսը և 4 արծաթ մեծիտ տարեկանը, իսկ
իկ, ճամբու ծախքը առնողին վրայ, ՏԵՄԵՐԻ 2

ԲԵՐԲ ԲԱՆԱՍԻՐԱՆՆԵՐ

ԻՆՏԵՆՍԻՎԱՆ ԵՐԺԷՐ

Տ. Ե. 17.

Իմացական և բարոյական գիտու-
թեան մէջ տեղ շատ շփոթութիւններ
եղան. նախ՝ բարոյական կիրքերը՝
(ինչպէս որ ըստած են), կամ բա-
րոյական հաւանութեան և անհաւա-
նութեան զգացմունքները՝ բարոյական
գիտութեան անմիջական առարկան սե-
պելով, և երկրորդ՝ աս զգացմունքնե-
րը, խղճմտանքի և բարոյական զգա-
յութեան պէս անուններով, բարոյա-
կանութեան կամ պարտքի մի միայն և
բաւոյ ճշմարտութեան նշանի մը տեղ
դնելով։ Աս զգացմանց ինչպէս նաև
բոլոր միւս զգացմանց նպատակները,
իմացական գիտութեան կը վերաբե-
րին։ Ատնց նկատմունքը՝ որքան որ
մարդկային հաճութեանց և ցաւոց
թիւը աւելցնելու մասնակից ըլլայ,
այնքան ալ բարոյական գիտութեան
դարմանը անհրաժեշտ նախապատրաս-
տութիւն մի է։ Միւս կողմէ, որքան
որ աս զգացմանց մասնաւոր կանոն-
ներուն հայուի, (որոնք՝ կրթութեան
գործոց կը վերաբերին) յայտնի բան
է. որ մարդկային պարտքի թուահա-
մարութիւնը և բացայայտութիւնը նա-

խադաս ըլլալու է։ Այն հեղինակնե-
րը, որք բարոյականը բոլորովին ի-
մացական գիտութեան մէջ խեղդե-
լով, բոլոր մարդկային պարտքերը՝
իրենց անկախ կոչած բարոյական գի-
տութեան առաջ կը բերեն, որոնք,
բանը աւելի դիւրիմաց ընելու հա-
մար, խղճմտանք, կամ բարոյական ը-
գայութիւն, կամ ուղիղ Գաղափար-
իւն կը կոչեն, աս սխալմունքը կ'ընեն որ
գործը պատճառին տեղ կ'առնեն։
Որքան որ աս խղճմտանքին, կամ ի-
մացական զգայութեան, կամ ուղիղ
գաղափարութեան կարծիքները աղէկ ու
պատշաճ դատմունք ըլլան, այնքան
ալ բարոյական գիտութեան հետեւու-
թեանցը վրայ պէտք է որ կ'օրինին,
ճատելով, ինչպէս որ մենք պիտի ճա-
ռենք, մարդկային երջանկութեանը
օդափարութեան սկզբանց նկատմունք
ընելով։ Աս կերպով անփոփոխաբար
պիտի դոնենք, որ, ինչ բարութիւն
որ պարունակէ ինչև իցէ բարոյախօս
դիր մը որ ուրիշ բանի մը վրայ հիմ-
նուած ըլլայ, (թէպէտև անոր հե-
ղինակը ուրիշ կերպով երևակայէ) ի-
րապէս այս գիտութեանէ ծագած է։
Բայց ուր որ ուղղակի և ազդողական
յարաբերութիւն մը չկարծիր աս գի-
տութեան մէջ, հոն տեղ բարոյական
զգացմանց մասնաւոր ուղղութեանը
համար ապահովութիւն չի գտնուիր։
«Բարոյականութեան դիր մը՝ ինչպէս
որ Փալէյ կ'ըսէ, որ բնածին ազդ-
մանց վրայ հիմնուած է, արդէն հաս-
տատուած կարծեաց և կիրառութեան
համար պատճառանք և ջատագովու-

թիւն փնտռէ պիտի միայն, որ հազիւ
թէ կամ մէկը և կամ միւսը պիտի
կարենայ ուղղել կամ վերանորոգել»։
Այսքան նախապատրաստ խոճճա-
բանութիւնը բաւական սեպելով՝ ա-
ռաջ անցնինք որ մարդուս զանազան
պարտքերը թուահամարենք։
Անշուշտ մարդուս պարտուցը ամէն
մէկ մասնաւոր կտորներուն կատարեալ
թուահամարութիւնն ընելը, կամ (ու-
րիշ խօսքով) մարդ, ամէն կարելի ե-
ղած զանազան հանդամանաց մէջ ինչ
ընելուքին և ինչ չընելուքին մասն-
րամասն նկարագրութիւնն ընելը՝ նպա-
տակէս դուրս պիտի հանէր զմեզ։ Ա-
բան հազիւ թէ կրնայ մեզմէ պահան-
ջուիլ, կամ այսպէս ըսենք, աս ա-
ռարկայիս մասնաւորաբար նկատող
խօսքերու մէջ՝ շատ քիչ անդամ ու-
սուցուած է և երբեք կատարելութեան
եկած չէ։ Մեր հիմայ ընելու բանը
այն է, որ քանի մը համառօտ ընդ-
հանուր բացայայտութեամբ, պարտ-
քերու գլխաւորաբար ընդհանուր կար-
գերը առաջ բերենք։ Աս ընդհանուր
պարտուց մասնաւոր հանգամանաց մէջ
կիրառութիւնը շատ անդամ զգալի է։
Քանի մը պարագաներու մէջ ալ՝ որ
հարկաւ նշանակուի պիտի, պարտքի
ընդհանուր կանոններուն խիստ կրկը-
տական մանրամասնութիւններուն մէջ
մտնելը՝ նոր և ընդարձակ խնդիրներ
կը յարուցանէ, որոնք որ կամ առան-
ձին գիտութիւն կազմող և կամ ու-
րիշ գիտութեան վերաբերող խնդիր-
ներու տեղ պիտի դուրս առաւել քան
թէ բարոյականի։

Աս կերպով՝ պարտքերու ընդհանուր դասակարգութեան գիմնով, մեր ընթերցողաց առջև պիտի դնենք Հայաստան-Բիւրացի ցուցակ մը, որոնք որ մարդուս պարտքն է փոխադարձաբար մշակելը և չի մշակելը: Հակամիտութիւնը՝ մարդուս վրայ ընդհանրապէս որ և է կերպով մը վարուելու (աս խօսքը՝ մտածել, զգալ, խօսիլ, և քսել իմացուելու է) յօժարութիւն մի է: Օգնադան հակամիտութեանց անունները՝ վարմանց ընդհանուր դասերը կը շօշափեն: Օրինակի աղաղակ, Բարբար-Բիւրացի ըստած հակամիտութիւնը, անհամար վարմանց կ'առաջնորդէ, որն որ զանազան անթիւ պարագաներու մէջ՝ մարդուս պարտքն է ընելը, հետեւեալ այս անունը՝ այն ամէն վարմանց համար ընդհանուր անուն մը կը կանգնի: Այս ամէն վարմանքները մէկիկ մէկիկ ու զատ զատ ըսելը՝ գուցէ կիրառելի չըլլայ, վասն որոյ հաճելի ալ չըլլար: Ասոր քանի մ'ըստորադասութիւնները կրնան առաջ բերուիլ, որպէս զի ցուցուի, ընդհանուր հակամիտութեան շահակէտ յօժարակամութիւնը, կամ ուրիշ կերպով ըսելով՝ թէ ինչ պատճառի համար աս հակամիտութիւնը մշակելը մարդուս պարտքն է: Աս վերջին մտայնութիւնը անտարակոյս կրնայ հասկցունել ընդհանուր տեսութիւն մ'այն զանազան վարմանց օգուտներուն, զորս հակամիտութիւն մը՝ կրնայ առաջ բերելու հակիւ:

Հարոհակելի

ՁԳՈՒԹԱՅԻՆՔ

S. Ե. 40.

40. Կաղիկ՝ Կապիկը չորրորտանեայ մէջ ծաղրածու բան մ'է: Ա. Թէ որ կապիկի մը մարդանման բնութիւնը փորձել կ'ուզես, կ'օգտէ որ դիմացը կայնիս ու շարժմանք մ'ընես, այն պիտի ատեն որ ախորժակ ունի, նայիս իսկոյն ան ալ նոյնը պիտ' ընէ. քերուիս՝ քերուի պիտի, յօրանջես՝ յօրանջէ պիտի, վերջապէս ինչ որ ընել ուզես, ան ալ պիտ' աշխատի որ քեզի պէս ընէ: Բ. Աս չորրորտանին ալ կը նմանի այն մարդոց որ քեզմէ սորվածին քեզ սորվեցնել կ'ուզեն, ոչ թէ յիշել ուզելով որ քեզմէ սորված են, այլ պահանջելով որ դուն չես գիտեր ու պէտք է որ իրմէ սորվես:

41 Ա. Մուկը գզուելի է իր հոտովը և խայթովը, ճանձի պէս շաբար և մեղր լիզել չի սիրեր, այլ իր մի միակ սնունդը արիւն է: Հաց տաս, կերակուր տաս՝ չուտեր, և սորված չէ ուտելու, ան մի միայն մարդու արիւն կ'ախորժէ: Ասոր հնարուած Պարսկաստանի փոշին (1) որ միջատախոյս և ճճեջարգ մղեղունք մ'է, ասոր դէմ ապահով դեղ մ'եղած է: Բ. Ինչ սիրտ նեղացնող ու անտանելի բան է երբ քնանալու համար հաղիւթէ աչքերդ խփելու վրայ կ'ըլլաս, յանկարծ նշտրակի պէս խաժուածք մ'ըզբեղ վեր կը ցաթկեցնէ: Այն սրտնեղութիւն մէկ դի, պէտք է մտածել որ հոտին ինտոր պիտի դիմացուի: Գարշէլին, վատաբարոյաբար զարնող ու իր յանցանքը միայն փախելով արդարացնող կը նմանի:

42. Մոլու եղերքը ցցուած անապարաշեղ ժայռը տեսարանագծութեան (paysage) մը մէջ ափանց շնորհքն է: Ա. Աս ահագնաբանիլ ապառաժը, ո' գիտէ քանի դարերէ ի վեր ծովեղերքը կանգնած կեցեր է, հաստակառոյց պատուանդան չունի որ մարդիկ տնկած են ըսես, այլ բնութեան մէկ սքանչելիքն է կ'երեւի, որ իր փշելու պինտ մօտ երեցող ահագին անդամին՝ երկրին մէջ ցցուած մէկ նեղ կտորին վրայ ելեր հաստատուէր է անշարժ: Բ. իր առեփայլ խոռոչաւոր ճեղքուածները՝ զանազան ծավային թռչնոց բոյն եղած է, որոնց ոտքը պնակաւ ծովային թթուաբեր լոռեր և մամուռներ բուսած են, և դարէ ի դար դաւարազարդ մընացած բուսարան մը ձևացուցած: Ինչու որ, թռչնոց կերած ձկանց թափթփուած ոսկերտանց փտութիւնն անոնց արմատներուն պարարտութիւն եղեր է, քանի որ բարձրացայտ փրփուրներուն սրկմունքը անոր կուշտերը ոռոգել է: Գ. Իր բարձրաբերձ գագաթին վրայ այն ծովային բաղնիքներէ և արծիւներէ ի զատ ուրիշ կենդանի մը հպած չէ, որոնց լեռնակոյտ ծիրսը անձրևներու հոսանաց հետ խառնուած՝ վերոյիշեալ բուսոց ուրիշ կերպ պարարտութիւն մ'ալ տալով մինչև ծովը կը թափի և ձկանց ալ պարարտութիւն մը կը մատակարարէ: Գ. Իր շեղահեծ կուրծքը

(1) Poudre de Perse vermifuge.

քը բաց է գիշեր-ցորեկ և ամառ-ձմեռ իրեն վրայ վարազաբար յարձակող և առիւծակատաղ կոհակաց, որոնք զան կործանելու տեղ՝ վերջապէս իրենք կտոր կտոր փրփուրները ըլլալով կը ջախջախուին և մինչև անոր գագաթը հասցնել կ'ուզեն իրենց ստորնարածին կաթիլները, բայց երբեք կարողացած չեն զան իր տեղէն խախտելու: Ինք իր տեղը իր դէտ ծովափնայ գիտես թէ կը ծիծաղի անոնց վրայ ու կը յիշէ որ զինք դալար պահելու ծառայութեանը սահմանուած են յաւիտենաբար այն եզերաց մէջ: Ե. Քանի որ իր գագաթը հարկոյնին անսահման կէտը չի կրնար որոշել և անվերջատարած ջրոց ընդարձակութիւնը և անոր զանազան օրակութիւնները յարապիշ գիտելու գատապարտեալ է, անշուշտ չի պիտի մոռնայ երբեք որ իր բոլորտիքը եղած համայն հրաշալեաց Ստեղծողին աչքը՝ իր վրայ ալ հաւասարապէս կը հսկէ: Զ. Աս կոհակները՝ իրենց անզուտ փրփրանքը, կը նմանին անբարեխառն մարդկանց որ իրենց քրդանցքներուն հետ կ'ուզեն փնտռեն, և ձեռքերնուն զայ՝ չնչին պատճառի համար կործանել կ'ուզեն զմէկը՝ որ բնու երբեք իրենց դպած չէ, և իրենց ատելութեան պատճառն ալ ուրիշ բան չէ, այլ լոկ անոր ներկայութիւնը, որ իրենց նախանձը կը բորբոքէ:

(Հարոհակելի)

Պ: ՀԵՐՍՓԻՐԵՅ

ՀԱՄԼԵԹ

Համ. Խնայողութիւն, Ովրատիոս, Խնայողութիւն: Յուդարկաւորութեան համար եփած կերակուրները՝ հարսանեաց սեղաններուն պաղ-պաղ ուտելիքներ մատակարարելին (1): Խրանքի թէ իմ ամէնէ մեծ թշնամիս տեսնէի երկնից մէջ՝ քան թէ այն օրը, Ովրատիոս, հայրս. — կարծեմ որ հայրս կը տեսնեմ:

(1) Հին ժամանակները սովորութիւն կայ եղեր որ յուդարկաւորութեանց ժամանակ ցուրտ կերակուրներ կը մեծարեն եղեր. ինչպէս որ մինչև հիմայ քանի մը քաղաքացի մէջ, այս սովորութիւնը կայ, որ օդի շոմիշ նուշ շաքարեղէն և ուրիշ պտուղներ կը բաժնեն ժողովուրդին: Բ. և Ը. Թ.

Ոփեհ. Իրան կ'ըսէք, փոփոխէ :

Ի. Կեր. Գրեթէ ոչնչի տեղ դրէք, ըստ որում բնութիւնը իր աճման մէջ միանալն իր ջիւղերովը չի մեծնար և իր մարմինն ալ չի թանձրանար, այլ աս առաջարկն խելքին ու հոգւոյն ներքին անշուտանց աճման համեմատ մէկ տեղ կ'ընդարձակի : Գուցէ, ձեզ չի սիրեր ալ, բայց ասով՝ արատ մը կ'ամ կեղծաւորութիւն մը չի կրնար գոյնդէլ որ իր կամայն առաքինական գոյնը խամրեցնէ. սակայն, անկէ վախճիք, որ անդամ մ'իւր մեծութիւնը կընէք՝ կընայիք որ իր բուն կամքն իրմէ կ'անջատէ, ինչու որ ինքն ալ իրմէ մեծի մը հպատակէ, ինքն ալ անարդ մարդոց նման, իր կամքը չի կրնար կատարել, վասն զի, բոլոր կառավարութեան անհատութիւնն ու բարեկեցութիւնը իր որոշմունքներէն կախեալ են. անոր համար, իւր այս որոշմունքները՝ իր գլխաւոր կարգը և մարմնոյն ընտրողութեան և հակամարտութեան մէջ սահմանաւորեալ ըլլալ պէտք են. ուրեմն, թէ որ ինքըն ալ ըսէ թէ ձեզ կը սիրէ, ձեր խոհեմութիւնն այդ բանին հանդէպ ընծայելու նշան յարմար կը բերէ՝ որքան որ ինքն ալ իր մասնաւոր գործոցն ու վիճակին մէջ, խօսքով գործադիր կ'ըլլայ, որն որ ուրիշ բան չէ բայց թէ հանձնարարայ ձայնին հետ զուգընթաց ըլլալ : Թէ որ անդամ մը պիտո գիւրհաւան ակաճօք իր մոլորեցողիչ երգերուն ակաճ կախած ու սրտերնիդ խորտակելով՝ ձեր անարատ դանձն իր անսանձ թախան ձանձաղ առջև բացած ըլլաք նէ՝ կըշտեցէք անդամ մ'որ պատիւնիդ որքան արատներու պիտի համբերէ : Վախճիք, ասկէ, Ոփեհի, վախճիք, սիրելի քուրիկս, և ինքզինքնիդ ցանկութեան վտանգներէն ու հարուածներէն հեռու պահելով՝ յոգարութեանդ զգուշութեանդ մէջ բռնեցէք : Եւ մենք շրջահայեաց ու զգուշաւոր կ'ըլլաք՝ բաւական զեղխուհի կը սեպուի, թէ որ իր գեղեցկութիւնն անդամ մը չլուսնին դիմաց խիլ ցոյցներու ըլլայ նէ : Ինչն ինքն առաքինութիւնը, երբեմն կ'արարութեանց հարուածներէ խոյս չի կրնար տալ : Շահները շատ անդամ դարնան զաւակները կը կրծեն, անոնց ցցուած արտաքինքը

բացուէն առաջ խիլ. ու պատահութեան առաւօտեան ու հեղաթոք ցողերուն ժամանակը՝ ապականարար ու տարափոխիկ ախարը պիտո կ'ըսպառնան : Ուրեմն, խոհեմութեամբ վարուեցէք, ապահովագոյն կեանքը՝ երկշուտութեամբ ապրիլն է. երկտասան դութիւնը, թէ և մէկն իրեն չի գպչի, շատ անդամ ինքզինքնիդ դէմ կ'ապրտամբի :

Ոփեհ. Եւ դ ձեր բարի խրատները՝ իբրեւ պահպան սրտիս, պիտի պահեմ. բայց բարեհուն եղբայրս, խնայաբար լարդապետաց պէտ՝ երկնից դժուարացնաց ու փշուրից ճամբան մի ցուցնէք ինձ. երբ, լերբ ու անհոգ անառակի մը նման իրենք, դարնանային ծաղկամբք լեցուն փոխադարձ սիրոյ ճամբուն մէջ կը քայլեն և իրենց տուած դասերուն բնաւին հոգ չեն տանիր :

Ի. Կեր. Ո՛հ, ինձմէ մի երկնիք : Պիտո շատ կեցայ. — բայց ահա հայրըս ալ կու գայ :

ՊՈՒՆՈՍ ԷՃՈՒՆ

Կրկին օրհնութիւնը՝ կրկին շնորհք մըն է, պատեհութիւնը՝ երկրորդ թոյլտուութեան մ'արժանի տեսնելով իսկ հ'երախանայ :

Պոռն. Պեռ հոս ես, Ի. Կերտէս, գնա՛, գնա՛, ամթէ. հողմերն սկսան արդէն առագաստներուդ պայտերն ուռեցնել, ու նաւուն մէջ քեզ միայն կ'ըսպասեն : — Կայնէ :

Օրհնէնքս (Ձեռք Ի. Կերտէսի Գըլ վրագ ըլլայ : (Խոն վրայ Ե. Կերտէս) Լա այս քեզ տալիք քանի մը խրատներս մտքիդ մէջ լաւ մ'արձանագրես ու պահես :

Եւ մենք մտածածդ բերանդ մ'առնելու և ամէն խալ մտածութիւններդ գործքի մի դներ : Գնտանեկան եղբի, բայց ոչ երբէք կոպիտ : Վաստկած բարեկամներդ՝ յետ որոյ որ իրենց բնաւորութիւնը կը փորձես, պողպատեայ կարծերով քու սրտիդ հետ ճանկեցորդ, բայց նորորտ ու անխեղ ուր ընկերի մը հետ կենցաղավարելով ափրդ բնաւ մ'աղտոտես : Կոխի մէջ մանեկն զգուշ կեցիր. սակայն, մանեկդ ետքն ալ՝ հաստատ կեցիր որ անխեղանդ ալ քեզմէն զգուշանայ : Եկաններդ թող զամէն մարդ մտիկ ընէ, բայց ձայնդ քիչ մարդ թող

լսէ, ամէն մարդու կարծիք հարցիր, բայց դատմունքդ քեզի պահէ : Բըսակդ որքանի գնելու ներածին չափ ալ՝ սուղ հաղուէ, սակայն ցուցամուծութեամբ սրտիդ հաւնածը մի գըրաւիր, հարձուտ ես՝ պահասէր մ'ըլլար. ըստ որում հաղուտ կապուտը՝ յաճախ մարդը բամբասել կուտայ. սակայն Գաղղիա՝ բարձրագոյն կարգի և աստիճանի մարդիկը, մասնաւորապէս աս բանիս մէջ, անելի ընտրողաբէր և անելի առատաձեռնը կ'երեւին :

Ո՛չ պարտաւոր եղիր, և ոչ փոխառու. ինչու որ, փոխառութիւնը շատ անգամ, թէ հոմարը կը կորսնցընէ և թէ բարեկամը, անկէց դատ, փոխառութիւնը, վերջին ծայրը կը տկարացնէ զնայողութիւնը : Սակայն ամէն բանէ աւելի — դու ինքզինքդ մի խաբեր, որմէ կը հետեւի, ինչպէս որ ցորեկունէ տք գիշերը՝ որ անկ'ետք մարդու մըն ալ կեղծ չես կրնար երեւալ :

Եւ թանք բարով, օրհնութիւնն աւանդ քու մտքիդ մէջ հաստատելով, վրայեդ պակաս չըլլայ :

Ի. Կեր. Հայր, ամենայն փոխարհութեամբս ձեզմէ հրաման կը խնդրեմ :

Պոռն. Ժամանակը կը հրաւիրէ ըզքեզ. գնա՛, ծառաներդ քեզ կ'ըսպասեն :

Ի. Կեր. Մնաք բարով, Ոփեհի. բայց ըսածներս անկէ մտքերնիդ պահէք :

Ոփեհ. Ես զանոնք իմ յիշողութեանըս մէջ բան չեմ տես, ու բանալին քովերնիդ թողուցի :

Ի. Կեր. Մնաք բարեաւ :

ԵՆԵՆ

Պոռն. Ի՜նչ էր, Ոփեհի, այս քեզի ըսածը :

Ոփեհ. Ոչնչ, տէ՛ր իմ, մեծապատիւ Համլէթի նկատող քանի մը խօսքեր :

Պոռն. Հա՛, աղէկ մտքս ինկաւ. ես այնպէս լսեցի՝ որ վերջերս պիտո յաճախ մասնաւոր տեսութիւններ է ըրեր քեզի հետ. ու դու ալ՝ իբրեւ ակաճ կախելով, պիտո ազատօրէն ու համարձակութեամբ վարուեր ես հետը. թէ որ այնպէս է, (ինչպէս որ ակաճս հասուցին որ քեզ զգուշացնեմ), պէտք է ըսեմ քեզ, որ դու

կապացուցուի :

Լնասնակիրթ հնարք : Լս հը-
նարքով Պ. Լնդու լնխնայասերեա-
նը շատ կարճ ատենուան մէջ ամէն
տեսակ անասնոց կարգաւ դրել կը
սորվեցնէ, և առոր անունը դրած է
ԲԵՂԱԸՄԵՆՆՆ ՈՃ : Չենք գի-
տեր որ Պ. Լնդու լնդէլ ըրաւ թէ
դէշ, ըստ որում այս անասունները
կարգաւ դրել կը սորվին չեն սորվիր
փոխանակ կրթութիւն ցուցնելու՝ ան-
նուաճելի և անհնազանդ կ'ըլլան կոր,
ինչպէս որ Պ. Լնդու լնդ կը վը-
կայէ, որովհետեւ շատոնց 'ի վեր էշ
մը կրթելու վրայ ըլլալով, վերջապէս
դան իր ուղածին պէս փաստաբանու-
թեան մէջ կրթելէն ետք՝ մշտնադ-
մէջ մը կը ծագի և հոսկ ուրեմն էշը
կը յալթէ, և դրանին, յաղթող
կողմը հեծնալ ըլլալուն՝ մեկալ օր
քանի մը հողի տեսեր են զինք, որ
էշը իւր վրայ հեծած չի գիտցուիր
ուր կ'երթան եղեր :

Լժտական գիւտ : Որովհետեան
ընկերութեան անդամ Պ. Օգայապե-
տը որ շատ երեւելի հանգիստացած է իր
սրտառուչ և հեշտանուագ դաշնակադի
տութեամբքը, յերեւելի թէատրոնս
'Նիպլուզաց (Niblos), այս օրերս սոյն
գիւտը հրատարակեց, որու ետեւէ դը-
րեթէ երեքտասան տարի մը կայ որ
ինկած է եղեր, և 'ի վերջէ կատարե-
լապէս յաջողեր է : Լս գիւտը հե-
տեւան է :

Լժուտի եօթն խաղերը և իրենց
կործերը և կրկնակործերը և եռակոր-
ծերը, ու ասոնց ամէն մէկին թէ նը-
ւագիչ և թէ պատկող կիսաձայնները
և դադարները, և անոնց բոլորին զա-
նազան դէպքերուն մէջ ամէն մէկին
ստորաբաժանումները՝ հազարաւոր քա-
ռակուսի թղթի կտորուանքներու վրայ
գրելով՝ որոնք որ միշտ հինգ զծերու
վրան, տակը, կամ մէջտեղերը դե-
տեղուած են, աղէկ մը կը խառնէ ա-
մանի մը մէջ և ետքը մէկիկ մէկիկ
մէջէն առնելով՝ ամէն մէկ կտորը քով
քովի կը բերէ, միշտ գիտելով, որ
հինգ զծերը՝ թղթի կտորուանքները
քովէ քով եկած ատեն համապատաս-
խաններ իրարու, և աս կ'երպով սքան-
չելի և ներդաշնակաւոր եղանակներ կը
հնարուին : Լսոր փորձը քանի քանի
անգամ ըրաւ առջևնիս և զմայլեցանք

իր հնարքին վրայ : Լս նոր գիւտը
այս պակասութիւնը ունի միայն, որ
ժամանակը չիկրնար չափել, և պէտք
կ'ըլլայ որ զործագիրը՝ իր ուղածին
պէս $\frac{2}{1}$, $\frac{3}{1}$, $\frac{3}{8}$, $\frac{6}{8}$ և այլնի վրայ
յարգարէ : Լս թղթի կտորուանքները
իրարու քով չարեւու վրայօք աւելի
մանրամասն տեղեկութիւն տուող յայ-
տարարութիւնները՝ քիչ օրէն ծախ-
ուելու հանուին պիտի :

Լս նոր ոճը, վերտիի և իրեն
նման նոր հեղինակներու հարկաւորու-
թիւն չիպիտի ձգէ աշխարհի, ալ այ-
սուհեակ ամէն մարդ պիտի կարենայ
եղանակ հնարել, կ'օգտէ որ քիչ մը
խաղերը ճանչնայ : Կ'ըսուի թէ Ը-
նդէս-Լեան աղբային ածրասան ընկեր-
ութեան, իրեն համար թանկագին միտալ
մը պատրաստելու է :

Օտկազուսպ հնարք : Կատարե-
տինեան ընկերութիւնը մօտերս յայ-
տարարութիւն մը հանած է, որով կը
ծանուցանէ բոլոր նաւապետաց, նա-
ւաւարաց, նաւային Լպահովագրու-
թեանց և ամէն կարգի ծովային մար-
դոց որ թէ որ 100000 լիւրա ձեռն-
առութիւն մը գտնէ՝ ջրոց աւելածու-
թիւնը զսպելու ճամբան գտնէ պիտի,
որուն փորձերն ընելու ետեւէ ինկած
է մօտերս :

Լատուստեան առաջադրութիւն :

Մէկ խիստ, խիստ, խիստ հարուստ
ու ազգասէր աղնուական ազգային անձ
մը՝ կը խոստանայ հայաբնակ քաղաքաց
այն անձանց, որոնք ազգականէ ու
ձեռնտուէ դուրի՝ չեն կրնար իրենց
ծախիքը բան սորվիլ և կը բաղձան
բանապէտ, իրապէտ, արհեստագէտ,
ուսումնագէտ և վերջապէս և այլնա-
դէտ ըլլալ, որ իրենցմէ, ամէն հե-
տեւհաս տարի՝ տասնական կամ քը-
սանական հողի իւր ծախիքը աշխար-
հի երեւելի ուսումնարանները և հա-
մալարանները խրկէ պիտի, 'ի կըր-
թութիւն իրենց ուղած և յօժարած
արհեստներն և գիտութեանց, այսու
դաշամբ որ :

1. Օրինաւոր երաշխաւորներ տան
իրենց երթալէն առաջ չընդելու իրենց
ճամբէն, կամ ուսմունքնին կիսատ
թող չիտալոյ :

2. Հաւիտեանս երախտագէտ մնան

իրեն դէմ : Լս :

3. Երբոր հայրենիքնին դառնան՝
գտնէ 2 տարի ազգին սորվեցնեն ինչ
որ գիտեն ու սորված են :

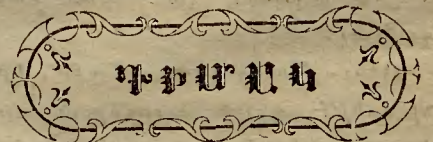
Ուղղութիւն. Պ. Հ. Հ. Հ. Կրօն-
ութիւն-Լեան Փողոյ, 'ի Թաղէ Լորդա-
ն-Լեան, 'ի Վաշաւերակերպ :

Տմայլիկի Թօփիկին հաղորդած
լուրերուն համեմատ՝ ազգային կենդ-
րոնական խովութիւնները ալ վերջա-
ցեր են : Եւ մինչև հիմայ զոհուած
ազգային սակին, պատուոյն, արիւնին
և կեանքին խնայուեր է, ալ այսուհե-
տեւ կ'ու միւ չիպիտի լսուի : Վեր-
ջացան խովութիւնները, փարատե-
լան հակառակութիւնները, և ասոնց
տեղը՝ սէրը և միաբանութիւնը պիտի
յաջորդէ : Ի հարկէ, թէ որ կենդ-
րոնը անվրդով է՝ եղբքն ալ չի պըղ-
տորիր, վասն զի (մեկալ օր Հանած -
վառածը ըսեր է եղեր իրեն որ) :

“Իշտա դաշքը քօքար դաշտան :

Ճէ մուհաղդէթ իբի դաշտան :”

Եւ մնէ ուրախալին այն է, որ
խաւարեալ և լըւաւարեալ մականուն-
ները չիպիտի լսուի ալ, հետեւաբար
ուրիշ տեղեր ալ անոր նայելով՝ դայ-
թակղութիւն չեն ունենար, և ազգ որ
ըսուի նէ՝ պիտ' իմացուի սիրով կապ-
ուած ժողովուրդ մը :

ԲԵՐՐ ԶԱՆԱԶԱՆՆԵՐ

ԲԱՍՏԱՐԱՆԻԹԻՒՆ

Տեղեկութիւն կարգադրական

Բուսականները ճանչնալու համար
պէտք է գիտնանք անոնց զանազան
բաժանմանց դասերը, որոնք կարգե-
րու, ցեղերու, սերերու, տեսակներու
բաժնուած են

Բուսոց ամէն մէկ անհատները որ
իրարու պիտու մօտ նմանութիւն մ'ու-
նին և իրենցմէ պտղաբերած սերմերով
ճիշդ զերենք սերողներուն նման բոյ
սեր առաջ կը բերեն, հաւաքապէս
պէսակ մը կը կազմեն : Եւ մէն պէսակները
որոնք իրարու նմանութիւն մ'ունեն
սեր մը, և ամէն սերերը որ իրարու

նմանութիւն ունին, ցիւլմը. և ամէն ցիւլմը որոնք իրարու հետ ազդականութիւն մ'ունին իրարմէն. կը բաժնուին. խոյսերը որ կարգէ, ցիւլէ, սերէ և տեսակէ ըլլալնին զիտնալու համար, իրենց ծաղկանց սերական գործարանները կը զննուին: Ասորք արական և իգական անդամներ ունենալով, իրենց կազմութեանց համեմատ կարգը, ցիւլը, սերը և տեսակը կ'որոշուի: Բուսոց բնական դասերը երկու են, Գաղափար-սխեք (Cryptogames) և Ֆայնամո-սխեք (Phanerogames), որոնց առաջինները չափիւ չեն ունենար, վասնորոյ Անշախիւ (Acotylédones) ըսուած են, և ետքինները՝ Կոտիլէդոն-սխեք (Cotylédones) առ վերջինները դարձեալ երկու տեսակ են, Մի-շախիւ (Monocotyledones), այսինքն սերմերէն ծլած ժամանակ տերեւնին երեւան ելլելէ առաջ չափիւ մը կը ծլցնեն, և կըլիաշախիւ (Dicotyledones), որոնց տերեւները բուսնելէն առաջ սերմերուն մէջէ նախ երկու չափիւ կը ծլին: Գաղափար-սխեքները կամ Անշախիւները ծաղիկ չեն տար, բայց Ֆայնամո-սխեքները կամ Կոտիլէդոն-սխեքները ծաղիկ կուտան և սերական գործարաններ ունին:

Ասկէ գրեթէ 200 տարի առաջ դեռ բուսաբանութիւնը սկզբնական և օրինաւոր դիր մը չուներ, որով տնկադէտք մշակէին այս զիտութիւնը, մինչև որ Բուրնհոփոր առաջին անգամ կանոնաւոր սկզբունք մը գրեց բուսոց կարգերը և ցիւլերը ճանաչելու, որն որ համաշխարհապէս ընդունուեցաւ: Իրմէ գրեթէ 40 տարի ետք երևան ելաւ երևելի բուսաբան Լիննէոս, որ առաջնոյն շինած ոճը՝ աւելի դիւրիմաց և ըմբռնելի կերպով կոկեց ու յօրինակարգ մը շինեց, որն որ մինչև հիմայ Անգղիա և Գերմանիոյ շատ կողմերը գործածուած է: Ասորմէն ալ ետք Ա. Ժ. Բիւսիէ-օ գաղղիացի բուսաբանը 1789ին ուրիշ մէկ նոր ոճ մը բռնեց որն որ շատ ընդունելութիւն գտաւ, և ընդհանրապէս բոլոր Գաղղիա ստոր ոճովը կ'երթայ: Կոր բուսաբաններուն մէջ Տրուանտը ուրիշ նոր դասակարգութիւն մը շինեց բուսոց կարգագիտական ուսման վրայ, որն որ երբորդէն քիչ կը տարբերի: Երևելի բուսաբաններուն մէջ ամենէ ընդունելի սկզբունքները Լիննէոսիները և Ժիսսէ-օիներն են: Այս անգամ Բուրնհոփորի և Լիննէոսի կարգագիտական ցուցակները կը ներկայացնենք մեր ընթերցողաց, առ ալ յարելով որ ամենէ օգտակարը՝ ըստ մեզ, Լիննէոսի յօրինածն է:

ԹԻՒՐՆԵՓՕՐԻ ՈՃԸ

		Կարգք	Օրինակք
ԾԱԶԱԿԷ	Գալաբաց	1 Զանգակաձիք	Զանգակիկ Campanula
		2 Զաղարածիք	Ճիտխոտ Nicotiana
		3 Պարարածիք	Կնճճածածաղիկ Antirrhinum
		4 Շրմաձիք	Առողջեհի Salvia
		5 Խաչածիք	Շահարակ Cheiranthus
		6 Վարդայինք	Վարդ Rosa
		7 Հոփանոցածիք	Վառք Daucus
		8 Շահարակայինք	Շահարակ Dianthus
		9 Շուշանայինք	Կակաշ Tulipa
		10 Թիթեռնածիք	Լուբիա Phaseolus
	Բաղմաթերթք	11 Անկանաձիք	Մանուշակ Viola
		12 Խոտածաղիկք	Եկքան Carduus
		13 Կիսածաղիկք	Եղերդ Clchorium
		14 Ճաճանշածիք	Արևածաղիկ Helianthus
		15 Առէջաւորք	Զորեան Triticum
		16 Անծաղիկք	Զարտերև Pteris
		17 Անծաղիկք և Անպտուղք	Մնկենի Fungus
		18 Անթերթք բուն	Տուսախենի Buxus
		19 Հատկածիք	Ուռենի Salix
		20 Միթերթք	Թանթրուէնի Sambucus
	Դիսթերթք	21 Վարդայինք	Խնձորենի Malus
		22 Թիթեռնածիք	Հոսպիենի Robinia

ՍԵՐԱԿԱՆ ԶՕՐԻՆԱԿԱՐԳԻ ԼԻՆՆԵՈՍԻ

		Կարգք	Օրինակք
ԲՈՒՍԱԿԱՆ ՓՈԽԱՆՈՒՄՆԵՐԸ	Իրարու հետ հաւասարք	1 առէջ	Ա Միառնուութիւն Բոսածաղիկ Centaurea
		2 առէջք	Բ Երկառնուութիւն Վերնիկենի Verónica
		3 առէջք	Գ Եռառնուութիւն Հիլիկ Iris
		4 առէջք	Դ Քառառնուութիւն Ուռենի Plantago
		5 առէջք	Ե Հնգառնուութիւն Ծիծաղենի Anagallis
		6 առէջք	Զ Վեցառնուութիւն Լուշան Liliun
		7 առէջք	Է Եօթնառնուութիւն Զիկառենի Aesculus
		8 առէջք	Ը Ութնառնուութիւն Բլթակենի Epilobium
		9 առէջք	Թ Իննառնուութիւն Գալիէի Laurus
		10 առէջք	Ժ Զանառնուութիւն Շահարակ Dianthus
		11 առէջք և 19 առէջք	ԺԱ Երկուստառնուութիւն Թիթեռնի Sedum
	Անհաւասարք	20 կամ 20 առէջք	ԺԲ Բառնառնուութիւն Երազենի Fragaria
		21 առէջք	ԺԳ Բառնառնուութիւն Հրանուկ Ranunculus
		4 որոնց 2ը առէջք երկայն	ԺԴ Կրկնակարութիւն Կնճճածածաղիկ Antirrhinum
		6 որոնց 4ը առէջք երկայն	ԺԵ Քառակարութիւն Շահարակ Cheiranthus
		Իրենց թէ մէկ մարմնով	ԺԶ Մենեղեայրութիւն Մուրշ Malva
		Իրենց թէ երկու մարմնով	ԺԷ Կրկնեղեայրութիւն Ուռենի Pism
		Հաստմարմններով	ԺԸ Բաղմաթերթքութիւն Կոպրակ Hypericum
		Իրենց պարկերով	ԺԹ Ընդածնութիւն Տերեփուկ Centaurea
		Կորախն հետ	Ի Կնառնութիւն Խալիք Orchis
		որձք, էգք մի և նոյն բոյսին վրայ	ԻԱ Տնակցութիւն Նուրձ Arum
		որձք, էգք երկու զանազան բոյսերու վրայ	ԻԲ Երկարեղուն Urtica
		որձք, էգք և որձեկէգք 1, 2, և 3 բոյսերու վրայ	ԻԳ Բաղմաթիւթիւն Արակիխա Parietaria
		անտեսանելիք	ԻԴ Գաղափարութիւն Զարտերև Pteris

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՉԲ. 15 սեպ. ԲԱՄԲԱԿԻ աշխոյժ գործառնութիւնները քիչ մը դադարած են. յետ որոյ որ Լւորոպոյէ հեռագ. բաժան. լուրերը պաղուծիւն մը ձղեցին չուկային մէջ: Ըսայով՝ դիւները քառ. սիմը մէջ են: Բրաչալաճի և Բասապայի տեսակներէն 44 և 64 օրուան մէջ աւանդելու համար սակարկութիւններ եղան 920 և 800ի կենդինարը, և ուրիշ սակարկութիւն մ'ալ Սոյո-ճայի տեսակէ՝ 800ի: Շուկայի մէջ հազիւ 500 հակ կայ:

ՏԱՌՈՒՆԵՐԸ, կը ծախուին, բայց գինները վրայ դրած չուին: 5,500 հակ կրնայ գտնուիլ:

ԳԱՐԵՆԵՐԸ, 13 ղուրուշ, և ցորենները՝ 26 3/4 և մինչև 27 1/2 ծախուեցան ողջ ստիով:

ՉՈՒԹՈՒԶԵՐԸ, մեր վերջին տեղեկութիւններէն ետք իջնալու վրայ էին, բայց անցեալ շաբթուրէն 'ի վեր դարձեալ դին դտան և առայժմ 65 է մինչև 160 ղը կը ծախուին:

ԵՓՈՒՆԵՐԸ, քիչ մը վրայ գրին, վերջին ծախուածները 169 է մինչև 172 էին լէպին, առայժմ հանդարտութեան մէջ է, և չուկային մէջ 1400 սապատի մը չափ կ'ելէ:

ԲՈՒՂԵՐԸ, բաւական ապրանք վաճառուեցաւ 495 է մինչև 520 ղը: Ըսալ այնքան գործառնութիւն չի ցուցներ: 5000 հակ մը կ'ելէ շուկային մէջ ամէն տեսակէ:

ՓԱԼԱՄՈՒՏԵՐԸ, հաստատ: Բէթ-փիի ապրանքը 83 ղը ծախուեցաւ: Բէթ-բի և Ելաճըլիէր 94 է 96ի ուրոնց մէջ թըլեթի տեսակ ալ խառնած էր: Բաժախանները 85 է 88ի: Ըսայ-ծըմ գտնուածը 4-5000 կենդինար է:

ՉԱՐԶԵՐԸ, միշտ դալու վրայ գրսերէն, Ելեթի Սոլախանները 5 ղը 6 ղը և կարթիւները 2 ղը 3 մէնչև 3 ղը ծախուեցան: Ս-երը 58 է 60 կենդինարը: Ուրլայի Սոլա-

նիւն 200 ղը կ'արժէ կենդինարը:

ԾԱՆՈՒՑՄՈՒՆԵՐ

Բանախոյան և Գիւնախոյան գաղութներէն Զիւնիայ թիւ 10 Գրանիայ Թաղ.

ՀԱՅՏ ԲԱՄԲԱԿԻ Գալապոս
Ե. Ս. Ա. ՉՈՒԶԵՐ Պատահաւոր քարտուղար
Աւթրէտ Լօրն. " "

Գրեթէ արդէ մէկ օր է իմենաւորաց աշխատանքները, որոնք մինչև հիմա ուսումնական, արտադրական ու փերետոյան զանազան քարոզութիւններ և քառաբանութիւններ խորհրդակցանք և ծառայեցան: Զառեւր անգղիական լեզուաւ ԷՐԼԻԱՆ: Արդէն հարկաւոր որ արագորոշէր ունեցաւ: Երես քարէլան գիւրդէ կ'ընէ և այսինքն 1 անգոյ լէրաւ 1 ղին: Իր գրադարանը արդէն 1700-էն ամէն լեզուաւ և ամէն գիտութեան վերաբերեալ հաշարաւոր հարկ գրեթէ ընդ քառասունութէն սինեմի մը որ քաջ է Իր Բաժն. Խորհրդարան համար սին օր 9 Ե. Ս. Ա. Թիւ 10 Ե. Ե.:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԵՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԱՋԻԱՅԵՆ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԴՊՐՈՑԱՅ ԼԱՍԱՐ

Ի
Վ. Հ. ՆԻԿ. Վ. ԱՌԵՆԵԱՆ
ՀԱՏ. Ա
ՀԻՆ ՊԵՏՄՈՒԹԻՒՆ
Վիեննա, Տպ. Մ. Միլի, 1861

Ասոր մէջ նկարագրուած է, համա-օր կերպով մը, սկիւնով աշխարհի արեւմտեան Բուր Թեւալ և Կիւրաի աղագայ պարտնութեան հետ՝ աղագայի պարտնութիւնը, իջեւելով մինչև Արշալոնեայ թագաւորութեան վերջը: Բուր Գործը գրեթէ 400 էրեւել Բաշկանայ, պարտնակելով լիճակագրական, քաղաքական, անագիտական և աշխարհագրական պեղելութիւններ լի խաղաղութիւն ծանօթութեամբ:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

ԶԵՓԻՒՌ ՀԱՅՐԵՆԵԱՅ
Հանդես հնգեամասնօրեայ
Պիտ' Երեւայ ամէն ամիս 15ին ու վերջին, քառաժալ՝ խմբագրութեամբ Պ. Մ. Հ. Գալապոսիանի, Կ. Կ. Ե.
Վեցամսեայ գին՝ 40 ղը: Կանիկ, ծախք ու ծախք ամեն ղը մը:

SMYRNA MAIL

(Ս. Մ. Ս. Մ.)

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ. ԶՄԻՒՌՆՈՅ

Օրագիր: շաբաթական անգլիարեն շեղու. ու. Սոյն Երաւարդ, Բանախոյան և Արապոյան և Կանաչանից Բերթը ամիս 11-25է սկսաւ հրատարակել: Կաշախ մէջ խմբագրութեամբ սկսաւ: Իւլեթի համար, քարէլան գին՝ Լ. Ս. 1.15 0 Դրսերու համար " " " 1.19 0

ԾԱՆՈՒՆԻՔ

Սեպտմ.

2	Տիկին Մ. Ստե. Խաչատուրյան	Ե. Գ.
3	" Սիմէօն Ատարապարեան	"
"	" Կարապետ Բեօմիւրճի	Արա.
8	" Յակոբ Կելիպօյազի	"
9	" Պ. Պալմաթարեան	Ե. Գ.
"	" Յօհաննէս Ուրդանեան	Արա.
14	" Միլիան Զաքարաճի	"

ՄԱՀՐ

Սեպտմ.

4	Թիւ Թիւնճի Մեկտիսի որդի
7	Մանիսայի Հաւաճ Ստեփան
8	Սիւնեանցի Գառնտ Յօհաննէսեան
9	Երկայն Մարկամ
15	Կիլիկիկճի Յօհաննէսի որդի

Ոմանք իրենց գրացիները կ'առնեն. ոչ ոքիչ պատճառի համար. բայց եթէ իրենց իրենց գրացեաց ատուութեան արժանի ըլլան ու համար:

Շատ բարեք ընել ու քիչ ձայն հանել, և զական բան մ'է: Ոմանք շատ կ'ընեն. բայց բան մը չեն ընէր, սակայն Գրիտանեայք պէտք է շատ ընեն, ու բան մը չընեն:

Միծն Մարթոն անգամ մը գիրք մը կը փնտռէր իր գրքատան մէջ, զորն որ պիտո վերին դարանին վրայ տեսնելով՝ ուղեց որ երկնայ ու առնէ: Իր մեծ զօրավարներէն մէկը, որ Ետին կայնած էր, քաղաքավարութիւն ընելու համար. 'կեցիք, վեհափայլ տէր, ըսաւ, ես վար իջեցնեմ այդ գիրքը, ըստ որում ես ձեր վեհափառութենէ աւելի բարձր եմ: Եւ լի բարձր, ոչ երբեք, պատասխանեց ինք նակալը, բայց աւելի երկայն, այո՛:

ՏՊԱԳԻՆԱԼ Ի ԳՈՐԾԱՏԱՆ ՏԵՏԷ. ԵԱՆ, Թ. 80 ԲԵՇԷՏԷ ՃԱՏԷՍԻ. ՀԱՅՈՑ ԹԱՂԱ. Ի ԶՄԻՒՌՆՈՅ ՅԱՄԱՆԱՆ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 22. 1862.

ՏՊԱԳԻՆԱԼ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Յարգոյ անարակութիւնը կ'աղաչուի ներել, Տէտեան Տպարանի մէջ տպուած թերթերուն ու ընդհալ օրերուն չիտպուելով ահամայ յապաղմանը, որուն պատճառը՝ Տպագրապետին ու Գրաշարապետին առժամանակեայ բացակայութիւնը և ժամանակին նեղ մնալն է: